

מאימתי פרק ראשון תענית

ח.

תורה אור השלם

1. אם קנה הפרק והוא לא פנים קלל וקללם יגבר ויתרון הכשרי קהלת יי
2. אם ישר הקוש בלוא לקח ואין יתרון לבעל קהלת יי קהלת יי
3. גיד עזיו רעו מקנה אף על עולה:
4. על פנים כפה אור יצו עליה במפגע:
5. איוב לו לב ואתה אל תתפלל בעד הקים הזה ואל תשא בעדו רנה ותפלה ואל תפגע בי כי אניני שמע אתה: ימיהו ז טו
6. נשא לבבנו אל פנים אל אל בשמים:
7. איוב ג מא ויתפתורו בפינים ובשונם יקבו לו:
8. תהלים עז לו והוא רחום יכפר עון ואל ישתח ויהרהר לקשיב אפו ואל יעיר כל תהלים עז לו
9. אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף:
10. ויבא אתה עברתי: תהלים צ יא
11. פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך ויפריח נח אתה קצפת ונחשאת בהם עולם ונחשע:
12. ישעיהו סו ד ותרם אף יי בכם ויצר את השמים ולא יקרה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדותם מורה מעל הארץ והטבה אשר יי נתן לבם: דברים יא יז

רבינו גרשום

והוא לא פנים קלל. שלא הראה פנים במשנה, קלקל בתלמוד. והוא לא פנים. שאין רבו מסביר לו פנים, רבו עליו רעים לרצות את רבו שיסביר לו פנים. מחלוד. לחושי לחישות. שידועין להתפלל ואין מתפללין. מקנה. שמנים דעתו, אף על עולה, מעלה כעס על העולם ומעלין אותו. מסתלקין אותו מן העולם. מה הנאה יש לך. שאתה נושך ואינך אוכל. כאן ביחוד. נשא לבבנו. כאן בצבור. ויפתוהו בפינים. מצדיקים עליו מלמעלה. כדכתיב וסביבו נשערה מאד.

אם ראת דור שהשמים משתבין עליו בנחישות מלהוריד נשם עליו וכו'. מכלל מוכיח ר"ת דהא דלמרי' צצצא בתרא (דף יט. ושם) אין עומנין צסלעים מ"ט משום דמשתבי ליה לקדירה ר"ל משתבי מקלקלים המאכל שצקדירה וצלע"ו אורמשי"ר והא דלמרי לקדירה לאו דוקא שצקדירה וצלע"ו אורמשי"ר אלא למאכל שצקדירה דהכי נמי קאמר (שבת דף יט.) האי קדירה חייטא שרי ואין לפרש כפרש"י שפי' הסם משתבי משצרים הקדירה דל"כ מאי קאמר הכא שהשמים משתבין (ו) ר"ל שהשמים משתבצין אלא ודאי משתבסין ר"ל מעלין חלודה כמו דנר צצטל ממלאכתו ימים רבים וחמלוד וצלע"ו ראו"י: **ר"א** לוחש ועצרתה בידו ומנים דעתו מביא אף לעולם שנאמר יגיד עליו רעיו וגו'. כלומר אם יגיד עליו רעיו שעל ידו צלו הגשמים והוא מגיס דעתו מקנה אף עולה כלומר הוא קונה אף ועולה כלומר אם עולה שגמים דעתו עליו הוא מקנה אף:

בחולדה ובור כך בהקב"ה על אחת כמה וכמה.

פי' מאמין בחולדה ובור מעשה היה צנערה אחת היטה רוצה לילך לבית אביה והיה צור צדק ונפלה וצא צחור אחד ואמר אם אני אעלין תנשאי לי אמרה לו הן נשצצו ציינין שהוא לא ישא אשה אחרת והיא לא תנשא לאיש אחר ואמרו מי מעיד צייניו והיטה חולדה אחת הוללת לפני הצור ואמרו אלו שנים צור וחולדה יהיו עדים צייניו והלכו לדרכם והיא עמדה צצועתה והוא נשא אשה אחרת וילדה צן צחט חולדה ונשכחו ומת וילדה לו צן שני ונפל לצור ומת אמרה לו אשתו מה זה המעשה שהגיע לנו שלא כשאר בני אדם נזכר השצועה וסיפר לאשמו כל המעשה אמרה לו א"כ חזור וקמנה וכתב לה גט והלך ונשא את הצחטלה והיינו דלמרי המאמין צצור וחולדה שהעמידו עדותו:

וגלומה

יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר ⁶ נשא לבבנו אל כפים ^א [אני והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש ⁷ ויפתוהו בפינים ובלשונם יכזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו ואף על פי כן ⁸ והוא רחום יכפר עון וגו' ⁹ לא קשיא כאן ביחוד כאן בצבור אמר ר' אמי אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה שנאמר ⁹ אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף וא"ר אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה מניין מחולדה ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין בהקב"ה עאכ"ו אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הדין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף רבי חייא בר אבין אמר רב הונא מהכא ¹⁰ וכיראתך עברתך ריש לקיש אמר מהכא ¹¹ פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך ויכרוך הן אתה קצפת ונחמא בהם עולם ונושע אמר ריב"ל כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע אמר ריש לקיש מאי דכתיב ¹² ועצר את השמים בשעה שהשמים נעצרין מלהוריד ^ט (טל ומטר) דומה לאשה שמחבלת ואינה יולדת והיינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה עצירה באשה נאמרה

שלמודו קשה עליו כצור. שקשה הוא לו מרוב קושיות צצציל משנתו שאינה סדורה לו ואינו זוכר מה כתיב צה ולפיכך אינו יודע לפרק אי נמי שגורסה צטעות פטור על החיוב ומחייב על הפטור ומקשי עלה מדוכתא אחריתי והכי משמע קרא והוא לא ^א שאינו יודע שמועתו מפני שפנים קלקל שזקלק צצקלק צצקלק **ירצה צישיצה.** שהיא קודם לגמולא **ירצה צישיצה.** שסדירו צני הישיצה משנתם שנאמר וחיילים צין תלמידים שהן חיילות חיילות: **ויסרון הכשיר.** כשסידר משנתו מתחילה: **כנגד מ' יום שניסנה ספורה.** שמתקיים צידו והדר עייל קמיה דר' יוחנן למיגמר גמרא: **כנגד ס"ד.** שהן כ"ד ספחים: **שפנים קלקל.** שהראה לו פנים רעות: **ירצה עליו רעים.** לפיכך הימנו שסביר לו פנים: **משפסין עליו נחושם.** מאדימין פנים כעין כודלי"א כדלמרי' צצצא מצינעא (דף יט.) דשתיך טפי שהעלה חלודה. שנעצרין ^א מלהוליד טל ומטר: **לוחשי נחישום.** צצציל שאין תפללים תפלה צלחש: **יגיד עליו רעו.** יתפלל עליו חצירו וגבי גשמים כתיב צציו: **ואין יסרון לצעל הלשון.** כלומר מה הנאה יש לצעל הלשון שיועד ללחוש ואינו לוחש: **מקנה אף על עולה.** מקנה אף מי שגמים דעתו ועולה: **ואין נוחין זה לזה כו'.** והכי משמע צצציל שצריך להגיד זה לזה ולהיות נוחין צהלכה ואין עושין מקנה מתקנאים מתגרים צאף ומעלים אותו ומציאים אותו עליהן. ויש גורסין ונומין זה לזה צהלכה מתקנאים צאף וכו' משיגיד עליו רעו שנומין זה לזה מתקנאים צאף ומעלים אותו מעליהם: **ארי דורס ואוכל.** מיד ואינו מתירא: **טורף ואוכל.** שמוליך לחוריו ואוכל שס שמתחד מן הצריות. ולכולן יש להם הנאה: **ולך מה הנאה יש לך.** שאתה נושך בני אדם וסורגן. והוא אומר מה יתרון לצעל הלשון שמשפר לשון הרע אע"פ שאין לו הנאה. ולפיכך מציאו ^א הקב"ה צדין אלא נחש כדי שיתצייש מפני שהשיא אדם הראשון ומתציישין עמו מספרי לשון הרע: **ולכם לא נכון עמו.** עס הקב"ה: **ואעפ"כ.** כמוצ צסמוך והוא רחום יכפר עון וצומע תפלתם והכי אמרת שאין תפלתם נשמעת אלא"כ משים נפשו בכפו כלומר שנפשו מכוונת צכפו ^א צצצור. תפלתם נשמעת ואע"פ שאין לצ כולם שלם כדכתיב ויפתוהו צפיהם צצצרים ל' צנים: **ציחיד.** אינו אלא א"כ לצו מכוין: **צומן שאתם מארץ סלמח.** שיש אמונה צמשא ומתן אז צדק משמים נשקף דהיינו גשמים שהן צדקה: **מחולדה ובור.** שהמיתו שני צני אדם. מצי הוא צאגדה ^א מעשה צצצחור אחד שנתן אמונתו לציצה אחת שישאלה אמרה מי מעיד והיה שס צור אחד וחולדה אמר הצחור צור וחולדה עדים צצצר לימים עבר על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני צנים אחד נפל לצור ומת וא' נשכתו חולדה והא אמרה לו אשתו מה מעשה הוא זה צצצניו משים צצציתה

משונה ואמר לה כך וכך היה המעשה: **המאמין צצקדוש צצור.** הוא. שמשיעו עד צינו לצין חצירו על אחת כמה וכמה: **המצדיק עצמו.** שמכשיר ומקטט מעשיו: **מצדיקין עליו.** מצדיקין עמו אפילו כחוט השערה יותר משאליו מקלקל מעשיו כדי למרק עונותיו: **שנאמר אמת מארץ סלמח.** אז צדק משמים נשקף צדקה אין כתיב כאן אלא צדק דמשמע דין: **וכיראתך עברתך.** על מי שהוא ירא אורך אתה מחזיק עברתך כדי למרק עונותיו. ופשת המקרא מי יודע עון אפך מי יודע עון וכו' למנא אותו לנוס מפניך ציום אפך וכיראתך עברתך כשס שאתה יראוי ומפוחד כך יש להמירא ולהתפחד מעברתך: **פגעת אם שס ועושה צדק.** צמי ששמח ועושה צדק שהן העושים כך צצצריך מיכיוך אחת פוגע צו אס חוטא כלום כמו ויפגע צו וימת". קרא הכי הוא פגעת את שש ועושה צדק והן העושים כך צצצריך מיכיוך צצצתם דרכים שאתה מייסכן ציטורין מיכיוך לטובה ואומרים הן אתה קצפת צצציל שמתאנו צהם עולם ונושע צצצצילם נושע לעולם צהא: **שחונגם.** כמו חצלי יולדה. אף השמים עושין כן וקשה לעולם ועל חטא הוא: **נאמרה**

(א) [נעיל: וס"ג] (ב) ערכין טו: (ג) גי' רש"י, רש"י (ד) [נצטלמות ס"ס קטק] (ה) צחמא קשין אלהדי לא קשא כאן ציחיד וכו' וכו"א צע"י מנחה אין טורף להנחה רש"י לעיל צסמוך אמי (ו) [נעילקוש אמי] (ז) [נעילקוש אמי] (ח) [נעילקוש אמי] (ט) [נעילקוש אמי] (י) [נעילקוש אמי] (יא) [נעילקוש אמי] (יב) [נעילקוש אמי] (יג) [נעילקוש אמי] (יד) [נעילקוש אמי] (טו) [נעילקוש אמי] (טז) [נעילקוש אמי] (יז) [נעילקוש אמי] (יח) [נעילקוש אמי] (יט) [נעילקוש אמי] (כ) [נעילקוש אמי] (כא) [נעילקוש אמי] (כב) [נעילקוש אמי] (כג) [נעילקוש אמי] (כד) [נעילקוש אמי] (כה) [נעילקוש אמי] (כו) [נעילקוש אמי] (כז) [נעילקוש אמי] (כח) [נעילקוש אמי] (כט) [נעילקוש אמי] (ל) [נעילקוש אמי]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דור שהשמים משתבין עליו כנחשט מלהוריד כו' לחשות שאין באותו הדור מלא: (ב) רש"י ד"ר שלמודו כי משמע קרא והוא לא פנים קלקל שאינו יודע: (ג) ר"ה וכן כו' מציאו הקב"ה צדין (אזל נחש) תאמר. וצ"כ ס"א אינו ולגיקא שפטינו צ"ל מביאין: (ד) ר"ה ואעפ"כ כו' מכוונת צכפו מבוחרין הס"ד. י"ב כלומר עס כפור: (ה) ר"ה מחולדה כי מעשה צצציל שאין תפללים תפלה צלחש: יגיד עליו רעו. יתפלל עליו חצירו וגבי גשמים כתיב צציו: ואין יסרון לצעל הלשון. כלומר מה הנאה יש לצעל הלשון שיועד ללחוש ואינו לוחש: מקנה אף על עולה. מקנה אף מי שגמים דעתו ועולה: ואין נוחין זה לזה כו'. והכי משמע צצציל שצריך להגיד זה לזה ולהיות נוחין צהלכה ואין עושין מקנה מתקנאים מתגרים צאף ומעלים אותו ומציאים אותו עליהן. ויש גורסין ונומין זה לזה צהלכה מתקנאים צאף וכו' משיגיד עליו רעו שנומין זה לזה מתקנאים צאף ומעלים אותו מעליהם: ארי דורס ואוכל. מיד ואינו מתירא: טורף ואוכל. שמוליך לחוריו ואוכל שס שמתחד מן הצריות. ולכולן יש להם הנאה: ולך מה הנאה יש לך. שאתה נושך בני אדם וסורגן. והוא אומר מה יתרון לצעל הלשון שמשפר לשון הרע אע"פ שאין לו הנאה. ולפיכך מציאו הקב"ה צדין אלא נחש כדי שיתצייש מפני שהשיא אדם הראשון ומתציישין עמו מספרי לשון הרע: ולכם לא נכון עמו. עס הקב"ה: ואעפ"כ. כמוצ צסמוך והוא רחום יכפר עון וצומע תפלתם והכי אמרת שאין תפלתם נשמעת אלא"כ משים נפשו בכפו כלומר שנפשו מכוונת צכפו א צצצור. תפלתם נשמעת ואע"פ שאין לצ כולם שלם כדכתיב ויפתוהו צפיהם צצצרים ל' צנים: ציחיד. אינו אלא א"כ לצו מכוין: צומן שאתם מארץ סלמח. שיש אמונה צמשא ומתן אז צדק משמים נשקף דהיינו גשמים שהן צדקה: מחולדה ובור. שהמיתו שני צני אדם. מצי הוא צאגדה א מעשה צצצחור אחד שנתן אמונתו לציצה אחת שישאלה אמרה מי מעיד והיה שס צור אחד וחולדה אמר הצחור צור וחולדה עדים צצצר לימים עבר על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני צנים אחד נפל לצור ומת וא' נשכתו חולדה והא אמרה לו אשתו מה מעשה הוא זה צצצניו משים צצציתה

לעני רש"י

הודלייא"א [הודלייא"א]. חלודה.

רבינו חננאל

תלמיד שלתלמודו קשה עליו. מפני שאין רבו מסביר לו פנים, כהלכה. אם ראת הגשמים נעצרין ומתכסין, שאין ברור לחוש לחישות כראוי כו'. אין הגשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמונה שנאמר אמת מארץ תצמח. א"ר יוחנן כל המצדיק עצמו מלמטה, ומחזיק דרך החסידות, אפילו מעט אם טיה מדקדקין עליו מלמעלה ולוקחין הדין ממנו, שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. ועוד מהכא, וכיראתך עברתך, לפי דקדוקן ביראתך. מדקדקין עליו בצבור. ועוד מהכא, בדרכיך יוכיריך, כפי דרכך מוכיריך אותך מלמעלה. אמר ר' יהושע בן לוי כל ששמח ביסורין הבאין עליו מביא ישועה לעולם שטאמר הן אתה קצפת ונחמא בהם עולם ונושע. הן קצפת והכית אותנו בשביל חטאתינו שחטאנו, שמתן בהן, כלומר הודינו, כי הכאה זו בשביל עונותינו היא עולם ונושע, ראוהו זו להיות (תשובה) [ישועה] לעולם. אמר רבי שמעון בן לקיש נאמרה עצירה ולידה ופקידה באשה, וכנגדן ברקיע ובראן.